

**NIEZNANE DZIEDZICTWO ŁODZI
DOBRA KULTURY WSPÓŁCZESNEJ**

OGÓLNOPOLSKA
KONFERENCJA
METODOLOGICZNA

KSIĄŻKA ABSTRAKTÓW

Politechnika Łódzka

KSIĄŻKA ABSTRAKTÓW

NIEZNANE DZIEDZICTWO ŁODZI
DOBRA KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

06 XII 2017

Korekta

dr inż. arch. Renata Przewłocka-Sionek

Redakcja

mgr inż. arch. Joanna Tomczak

Współpraca redakcyjna

dr inż. arch. Maria Dankowska

dr inż. arch. Renata Przewłocka-Sionek

Projekt okładki

mgr inż. arch. Joanna Tomczak

PATRONAT HONOROWY

Konferencja pod patronatem honorowym JM Rektora
prof. dr hab. inż. Sławomira Wiaka

Towarzystwo
Urbanistów
Polskich

Oddział w Łodzi

ORGANIZATORZY

Politechnika Łódzka

PARTNERZY

FUNDACJA ULICY
PIOTRKOWSKIEJ

Stowarzyszenie Architektów Polskich
oddział w Łodzi

mpu
Łódź

IX PIĘTRO

SPONSORZY

ARKADY
www.arkady.co 1977 r.

EQUITONE
Fibre cement facade materials

GRAPHISOFT CENTER

SKANSKA

PATRONI MEDIALNI

STUDENCKIE RADIO
ZAK
89.8
MHz
POLITECHNIKI ŁÓDZKIEJ

Spis treści

PROBLEMATYKA KONFERENCJI.....	3
PROGRAM.....	5
Zagadnienia dyskusji.....	8
WPROWADZENIE DO TEMATYKI KONFERENCJI.....	9
ABSTRAKTY PRELEAGENTÓW	11
dr hab. inż. arch. Joanna Olenderek, prof. nadzw. PŁ <i>O modernizacji wybranych obiektów łódzkich dóbr kultury współczesnej</i>	12
prof. dr hab. inż. arch. Wanda Kononowicz <i>O przywrócenie walorów zespołom miejskiej zieleni użytkowej i rekreacyjnej.....</i>	13
dr hab. inż. arch. Magdalena Staniszki, prof. nadzw. PW <i>Dziedzictwo modernizmu we współczesnym rozwoju miasta</i>	14
dr inż. arch. Marta Urbańska <i>Polska architektura późnego modernizmu – plomby miejskie: dziedzictwo na pozór znane</i>	15
dr inż. arch. Piotr Fiuk <i>Modernistyczna architektura Szczecina 1945-1989. Metodologia ochrony i ekspozycji w strukturze współczesnego miasta (zarys problemu).....</i>	16
dr inż. arch. Ryszard Nakonieczny <i>Strategie wobec dóbr kultury współczesnej na terenie województwa śląskiego.....</i>	18
prof. dr hab. inż. arch. Piotr Marciniak <i>Ochrona modernistycznego dziedzictwa w Poznaniu. Uwagi i refleksje metodologiczne.....</i>	19

Elżbieta Bąbka-Horbacz <i>Dobra Kultury Współczesnej regionu łódzkiego w dokumentach planistycznych – stan rozpoznania i zakres stanowionej ochrony.....</i>	20
dr inż. arch. Maria Dankowska <i>Dobra kultury współczesnej w Łodzi – nietatwe dziedzictwo, zagadnienia metodologiczne.....</i>	21
dr inż. arch. Błażej Ciarkowski <i>Prowincja, peryferia czy centrum? Zwrot postkolonialny w badaniach nad architekturą PRL-u.....</i>	22
dr inż. arch. Maciej Czarnecki <i>Wartościowanie dziedzictwa architektury powojennego modernizmu</i>	23
dr inż. arch. Katarzyna Janicka-Świerguła <i>„Kolorowy paw Wrocławia” – przyszłość domu towarowego Solpol w realiach współczesności.....</i>	24
Paweł Filipowicz <i>Dziedzictwo architektury powojennej, stan zachowania, szansa przetrwania</i>	25
mgr inż. arch. Piotr Zuterek <i>Poszukiwanie architektury współczesnej</i>	25
dr hab. Artur Zagała, prof. nadzw. PŁ <i>Problem artefaktów w przestrzeni publicznej na podstawie prac pozostałych po wystawach Konstrukcja w procesie</i>	26
dr inż. arch. Joanna Borowczyk <i>Oblicze architektoniczne powojennych szpitali jako element dziedzictwa kulturowego współczesnej Łodzi.....</i>	27
dr hab. arch. wnętrz Włodzimierz Adamiak <i>Łódzkie wnętrza użyteczności publicznej II połowy XX w.</i>	28
dr Aleksandra Sumorok <i>Socrealizm, socrealizmy i problem dziedzictwa. Łódzkie wnętrza z lat 1949-1956</i>	30
dr inż. arch. Rafał Szrajber <i>Utracone i odzyskane – łódzkie dziedzictwo przestrzeni zdefiniowanej technologią.....</i>	31

DOBRA KULTURY WSPÓŁCZESNEJ W ŁODZI	32
Wstęp	32
Dobra Kultury Współczesnej w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Łodzi – METODOLOGIA I REZULTAT PRAC	34
Ochrona dóbr kultury współczesnej – wstępne propozycje na podst. obowiązującego „STUDIUM 2010” wraz z weryfikacją stanu istniejącego	35
Propozycja nowej listy oraz zapisu ochrony w projekcie „STUDIUM 2017”	36

*Zespół Urbanistyczny Śródmiejskiej Dzielnicy Mieszkaniowej w Łodzi,
tzw. "Manhattan"
źródło: materiały Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Łodzi*

PROBLEMATYKA KONFERENCJI

dr inż. arch. Maria Dankowska (Politechnika Łódzka)

Pojęcie dóbr kultury współczesnej pojawiło się w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w 2003 roku, wraz z jednoczesnym obowiązkiem określenia tych obiektów jak również zasad ich ochrony w dokumentach planistycznych. Zrodziło to szereg dyskusji i wątpliwości dotyczących metodologii i kryteriów niezbędnych do określenia zasobu, zakresu i stopnia ochrony, monitoringu stopnia zachowania lub przekształceń i wiele innych.

Poza wprowadzeniem ustawowej definicji, w której stwierdzono, że są to: „niebędące zabytkami dobra kultury, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna”, regulacja oficjalna nie pociągnęła za sobą innych wyznaczników, ani wskazówek w jaki sposób traktować szeroko rozumiane dziedzictwo II połowy XX wieku (ale być może również z początku XXI w.). W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat podejmowane były liczne dyskusje dotyczące tej materii, w których w szczególności uczestniczą środowiska architektów, historyków architektury, urbanistów, planistów przestrzennych, historyków urbanistyki, konserwatorów zabytków. Pojawiły się także rekomendacje, aby szczególnie ważne obiekty, wpisywać do wykazów zabytków (niezależnie od ich czasu powstania).

Założeniem konferencji jest prezentacja przykładowych metodologii przyjętych w innych miastach polskich, wymiana dobrych praktyk, wywołanie szerszej dyskusji środowiskowej. Liczymy, że wspólne spotkanie pomoże usystematyzować wiedzę na temat dziedzictwa współczesnego naszego miasta, przybliżyć i oswoić tę problematykę a być może także wypracować rekomendacje do dalszych działań. Celem konferencji jest wymiana wiedzy, doświadczeń, poglądów, a może nawet obaw między środowiskiem akademickim, samorządowcami ale także praktykami – architektami i urbanistami.

W przededniu kolejnych, zapowiadanych zmian legislacyjnych tematyka obiektów współczesnych nadal pozostaje aktualna, a szeroka, interdyscyplinarna dyskusja może stanowić wyznacznik i podpowiedź do dalszego postępowania metodologicznego.

Główne bloki tematyczne:

- Zakres i stopień ochrony dziedzictwa II połowy XX wieku w Polsce – zagadnienia metodologiczne
- Dobra Kultury Współczesnej w opracowaniach specjalistycznych i badaniach naukowych
- Łódzkie dylematy dotyczące dziedzictwa współczesnego – „*czy Łódź lubi nowoczesność?*”

Komitet Naukowy:

prof. dr hab. inż. arch. Marek Pabich (Politechnika Łódzka)
prof. dr hab. inż. arch. Wanda Kononowicz (Uniwersytet Zielonogórski)
dr hab. inż. arch. Joanna Olenderek, prof. nadzw. PŁ (Politechnika Łódzka)
dr hab. inż. arch. Jan Salm, prof. nadzw. PŁ (Politechnika Łódzka)
dr hab. inż. arch. Bartosz Walczak, prof. nadzw. PŁ (Politechnika Łódzka)
dr hab. inż. arch. Magdalena Staniszkis, prof. nadzw. PW (Politechnika Warszawska)
dr hab. inż. arch. Piotr Marciniak, prof. nadzw. PP (Politechnika Poznańska)
dr inż. arch. Marta Urbańska (Politechnika Krakowska, pełnomocnik SARP ds. Dziedzictwa Historycznego)
dr inż. arch. Joanna Borowczyk (Politechnika Łódzka)
dr inż. arch. Błażej Ciarkowski (Politechnika Łódzka)
dr inż. arch. Maria Dankowska (Politechnika Łódzka)
dr inż. arch. Renata Przewłocka-Sionek (Politechnika Łódzka)

Sekretariat Naukowy:

dr inż. arch. Joanna Borowczyk (Politechnika Łódzka)
dr inż. arch. Błażej Ciarkowski (Politechnika Łódzka)
dr inż. arch. Maria Dankowska (Politechnika Łódzka)
dr inż. arch. Renata Przewłocka-Sionek (Politechnika Łódzka)
mgr inż. arch. Marta Klosse (doktorantka Politechnika Łódzka)
mgr inż. arch. Joanna Tomczak (doktorantka Politechnika Łódzka)

Współpraca organizacyjna:

Studenckie Koło Naukowe KAŹ (Politechnika Łódzka)
Studenckie Koło Naukowe IX PIĘTRO (Politechnika Łódzka)

PROGRAM

8.30 – 9.30 **REJESTRACJA UCZESTNIKÓW**

9.30 – 10.00 **UROCZYSTE OTWARCIE KONFERENCJ**

Dziekan WBAIŚ, prof. dr hab. inż. Marek Lefik

Dyrektor Instytutu Architektury i Urbanistyki,
prof. dr hab. inż. arch. Marek Pabich

Dyrektor Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Łodzi,
dr inż. arch. Robert Warsza

Prezes SARP oddział łódzki, mgr inż. arch. Zbigniew Bińczyk

10.00 – 11.30

SESJA PLENARNA I:

Zakres i stopień ochrony dziedzictwa II połowy XX wieku w Polsce

moderator: dr hab. inż. arch. Bartosz Walczak, prof. nadzw. PŁ

1. dr hab. inż. arch. Joanna Olenderek, prof. nadzw. PŁ
(Politechnika Łódzka)
O modernizacji wybranych obiektów łódzkich dóbr kultury współczesnej
2. prof. dr hab. inż. arch. Wanda Kononowicz
(Uniwersytet Zielonogórski)
O przywrócenie walorów zespołom miejskiej zieleni użytkowej i rekreacyjnej

3. dr hab. inż. arch. Magdalena Staniszki, prof. nadzw. PW
(Politechnika Warszawska)
Dziedzictwo modernizmu we współczesnym rozwoju miasta

4. dr inż. arch. Marta Urbańska
(Politechnika Krakowska, Pełnomocnik ZG SARP
ds. dziedzictwa historycznego)
*Polska architektura późnego modernizmu – plomby miejskie:
dziedzictwo na pozór znane*

5. dr inż. arch. Piotr Fiuk
(Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny
w Szczecinie)
*Modernistyczna architektura Szczecina 1945-1989.
Metodologia ochrony i ekspozycji w strukturze współczesnego
miasta (zarys problemu)*

6. dr inż. arch. Ryszard Nakonieczny
(Politechnika Śląska w Gliwicach)
*Strategie wobec dóbr kultury współczesnej na terenie
województwa śląskiego*

11.30 – 12.00 **PRZERWA KAWOWA**

12.00 – 13.30

SESJA PLENARNA II:

Dobra Kultury Współczesnej w opracowaniach specjalistycznych

moderator: dr hab. inż. arch. Jan Salm, prof. nadzw. PŁ

1. prof. dr hab. inż. arch. Piotr Marciniak
(Politechnika Poznańska)
*Ochrona modernistycznego dziedzictwa w Poznaniu.
Uwagi i refleksje metodologiczne*
2. Elżbieta Bąbka-Horbacz
(Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego)
*Dobra Kultury Współczesnej regionu łódzkiego w dokumentach
planistycznych – stan rozpoznania i zakres stanowionej
ochrony*
3. dr inż. arch. Maria Dankowska
(Politechnika Łódzka,
Miejska Pracownia Urbanistyczna w Łodzi)
*Dobra kultury współczesnej w Łodzi – nietatwe dziedzictwo,
zagadnienia metodologiczne*
4. dr inż. arch. Błażej Ciarkowski
(Politechnika Łódzka)
*Prowincja, peryferia czy centrum? Zwrot postkolonialny
w badaniach nad architekturą PRL-u*
5. dr inż. arch. Maciej Czarnecki
(Politechnika Warszawska)
*Wartościowanie dziedzictwa architektury powojennego
modernizmu*
6. dr inż. arch. Katarzyna Janicka-Świerguła
(Politechnika Łódzka)
*„Kolorowy paw Wrocławia” – przyszłość domu towarowego
Solpol w realiach współczesności*

13.30 – 14.30 **PRZERWA OBIADOWA**

14.30 – 16.00

DYSKUSJA MODEROWANA

Dobra Kultury Współczesnej – szanse i zagrożenia

moderatorzy:

dr inż. arch. Maria Dankowska, dr inż. arch. Łukasz Pancewicz

prezentacja wprowadzająca do dyskusji:

Paweł Filipowicz

(Dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa oddział łódzki)

*Dziedzictwo architektury powojennej, stan zachowania,
szansa przetrwania*

UCZESTNICZY PANELU:

- Kanclerz Politechniki Łódzkiej, dr inż. Jacek Szer
- Dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa oddział łódzki,
Paweł Filipowicz
- Biuro Architekta Miasta w Łodzi – Urząd Miasta Łodzi,
Architekt Miasta, prof. dr hab. inż. arch. Marek Janiak
oraz z-ca Dyrektora Magdalena Wiśniewska
- Dyrektor Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Łodzi,
dr inż. arch. Robert Warsza
- Prezes SARP oddział łódzki, Zbigniew Bińczyk
- Zarząd SARP oddział łódzki, Jacek Ferdzyn
- Wiceprzewodniczący IARP oddział łódzki, mgr inż. arch. Piotr
Zuterek
- Miejski Konserwator Zabytów w Łodzi,
Kamila Kwiecińska-Trzewikowska
- Politechnika Łódzka, konserwacja i remonty obiektów
zabytkowych, dr inż. Marek Sitnicki

16.00 – 16.30 **PRZERWA KAWOWA**

16.30 – 18.00

SESJA PLENARNA III:

Łódzkie dylematy dotyczące dziedzictwa współczesnego

– „czy Łódź lubi nowoczesność?”

moderator: dr inż. arch. Michał Domińczak

1. SKANSKA PROPERTY
Od rewitalizacji po własne inwestycje – Skanska czynnym uczestnikiem w kreowaniu dóbr kultury współczesnej Łodzi
2. wiceprzewodniczący IARP oddział łódzki,
mgr inż. arch. Piotr Zuterek
Poszukiwanie architektury współczesnej
3. dr hab. Artur Zaguła, prof. nadzw. PŁ
(Politechnika Łódzka)
Problem artefaktów w przestrzeni publicznej na podstawie prac pozostałych po wystawach Konstrukcja w procesie
4. dr inż. arch. Joanna Borowczyk
(Politechnika Łódzka)
Oblicze architektoniczne powojennych szpitali jako element dziedzictwa kulturowego współczesnej Łodzi
5. dr hab. arch. wnętrz Włodzimierz Adamiak
(Politechnika Łódzka)
Łódzkie wnętrza użyteczności publicznej II połowy XX w.
6. dr Aleksandra Sumorok
(Akademia Sztuk Pięknych w Łodzi)
Socrealizm, socrealizmy i problem dziedzictwa. Łódzkie wnętrza z lat 1949-1956
7. dr inż. arch. Rafał Szrajber
(Politechnika Łódzka)
Utracone i odzyskane – łódzkie dziedzictwo przestrzeni zdefiniowanej technologią

18.00 – 18.30

DYSKUSJA PODSUMOWUJĄCA SESJĘ I KONFERENCJĘ

ZAMKNIĘCIE KONFERENCJI

*Akademia Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi
wraz z galerią rzeźby*

źródło: materiały Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Łodzi

ZAGADNIENIA DYSKUSJI

ORGANIZOWANEJ W RAMACH KONFERENCJI

1. Co jest istotą obiektu współczesnego, forma czy idea?

- 1.1. idea rozumiana jako myśl twórcza autora/zespołu autorskiego
- 1.2. forma będąca wyrazem myśli twórczej
- 1.3. aspekt techniczno- użytkowy obiektu

2. Jak rozumieć definicję obiektu współczesnego?

- 2.1. interpretacja definicji ustawowej dobra kultury współczesnej
- 2.2. jak i kto powinien tworzyć wykazy/ zgłaszać propozycje obiektów współczesnych
- 2.3. jakie powinny być kryteria wyboru
- 2.4. cezura czasowa
- 2.5. kategorie obiektów współczesnych (założenia urbanistyczne, krajobrazowe, zespoły przemysłowe, obiekty budowlane, wnętrza, detale, murale, neony i inne)

3. Jaka jest istota ochrony obiektów współczesnych?

- 3.1. ustawowa delegacja do ochrony w dokumentach planistycznych (MPZP)
- 3.2. czy możliwe i rekomendowane jest wprowadzanie obiektów współczesnych do wykazów konserwatorskich (ewidencja, rejestr)
- 3.3. technologie i materiały budowlane zastosowane do realizacji obiektów współczesnych (w realiach PRL-u, w czasach obecnych)
- 3.4. trwałość/ lub jej brak w zastosowanych rozwiązaniach konstrukcyjnych i materiałowych (czy można dopuścić wymianę niemal 100% konstrukcji obiektu zachowując jego istotę)
- 3.5. kompletność obiektu (forma, wnętrza, otoczenie)

4. Zakres ochrony / dopuszczalnych przekształceń obiektu współczesnego

- 4.1. jak ustalać zakres ochrony i zakres dopuszczalnych przekształceń
- 4.2. współczesne potrzeby użytkowe oraz wymagania przepisów techniczno-budowlanych
- 4.3. uwzględnienie praw autorskich (niematerialnych) do myśli twórczej (czy ustalanie zakresu ochrony powinno być konsultowane z żyjącymi autorami?)
- 4.4. czy jest możliwość uwzględnienia własnej, autorskiej propozycji projektanta „udoskonalenia obiektu”
- 4.5. dokumentowanie dziedzictwa współczesnego

5. Dokumentowanie zasobu dziedzictwa współczesnego

- 5.1. baza wiedzy, platforma wymiany poglądów
- 5.2. czy w szczególnych/ uzasadnionych przypadkach można dopuścić ochronę wyłącznie przez dokumentację
- 5.3. jednostka odpowiedzialna za prowadzenie ewidencji/ uzgadnianie działań budowlanych
- 5.4. rola środowiska architektów, stowarzyszeń i izb zawodowych w dyskusji dot. obiektów współczesnych w krajobrazie miasta

Proponowany zakres zagadnień do dyskusji nie wyczerpuje problematyki dotyczącej wartościowania/ dokumentowania/ ustalania zakresu ochrony obiektów współczesnych .

Jest to propozycja zagadnień, które pojawiły się jako najistotniejsze pytania i wątpliwości podczas tworzenia aktualnej listy obiektów w Łodzi oraz próby nakreślenia wskazówek dot. Zasad ustalania ich ochrony w MPZP.

Liczymy, że dyskusja przyczyni się do wymiany poglądów, ale także wypracowania rekomendacji dla władz miasta, oraz planistów miejskich w zakresie dziedzictwa współczesnego. A być może nawet będą to wnioski i rekomendacje o charakterze bardziej ogólnym, ponadlokalnym, które mogą stanowić wstęp, do środowiskowej deklaracji dotyczącej postępowania z dziedzictwem współczesnym.

WPROWADZENIE DO TEMATYKI KONFERENCJI

dr inż. arch. Błażej Ciarkowski (Politechnika Łódzka)

„Czasy rodziców są tylko śmieszne, dziadków- urzekające” napisał w 1969 roku Zdzisław Bieniecki, analizując potrzeby i drogi ochrony architektury współczesnej. Dziś, blisko pół wieku później, słowa te nie tracą na aktualności. Warto jednak zastanowić się, co z naszej perspektywy jest architekturą „wczorajszą”, a co „przedwczorajszą”. Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w definicji Dóbr Kultury Współczesnej wymienia m.in. „budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe” o wysokiej wartości artystycznej i historycznej, które są wyróżniającym się i cieszącym uznaniem dziełem aktualnie żyjących pokoleń.”. Brak wyraźnej cezury czasowej sprawia jednak, że zarówno metafora Bienieckiego, jak i tekst ustawy podlegać mogą rozmaitym interpretacjom i prowokują wiele pytań. Czy modernizm, jak chciał tego Charles Jencks, skończył się w 15 lipca 1972 roku? Czy postmodernizm w architekturze jest elementem teraźniejszości, czy stał się częścią historii, podobnie jak kluczowe dla tego nurtu pisma Jane Jacobs czy Roberta Venturi?

Dziedzictwo rodzimej architektury i urbanistyki drugiej połowy XX wieku wymaga ochrony podobnie jak dokonania epok wcześniejszych. Jego specyfika, wynikająca zarówno z kontekstu społeczno-politycznego, jak i charakterystyki samej architektury, wymaga jednak odmiennych metod i środków. Modernizm, jako pierwszy nurt w historii architektury, zbudował swoją tożsamość na dogmacie moralnej wyższości. Jak słusznie zauważył Janusz Sepioł, ojcowie modernizmu byli przekonani że ich doktryna jest „w jakimś sensie jedyna, prawdziwa, nieuchronna, a więc i moralnie wyższa” . Skutkiem takich założeń, nierzadko idea leżąca u podstaw projektu okazywała się ważniejsza niż sama realizacja. Czy w takim przypadku należy chronić formę czy ideę?

Rozbieżności pomiędzy myślą twórczą, a budynkiem będącym jej zmaterializowaną postacią, wydają się szczególnie wyraźne w przypadku architektury z czasów PRL-u. Liczne mankamenty wykonawcze, długi czas powstawania poszczególnych realizacji oraz zmiany w samych projektach, które niekiedy „przechodziły pięć, sześć i więcej takich operacji, w czasie których autor miał ulegać rozmaitym presjom” sprawiały, że nierzadko efekt finalny był diametralnie różny od pierwotnej koncepcji. Nie tylko to stanowi jednak o specyfice polskiej architektury powstałej po II wojnie światowej. Uchwycenie jej indywidualnego charakteru związane jest z właściwym umiejscowieniem na mapie architektury światowej i rodzimej. Oczywiście pamiętać należy o pewnej nieprzekładalności perspektyw widocznej już w samym nazewnictwie. O ile w przypadku Polski i innych krajów dawnego

tw. Bloku Wschodniego możemy mówić o „socmodernizmie”, którą to nazwę (chyba nie do końca fortuną) zaproponował w 1994 roku Adam Miłobędzki w „Architekturze ziem Polski”, o tyle Anglosasi będą używać sformułowania „cold-war modern”- „modernizm czasów Zimnej Wojny”.

Andrzej Basista uznał, że polska architektura po 1956 roku (a więc wraz z końcem obowiązywania doktryny realizmu socjalistycznego) w znacznym stopniu odtwarzała rozwiązania i koncepcje wypracowane na Zachodzie. W podobny sposób postrzega ją Andrzej M. Szczerski, traktujący socmodernizm jako swoisty rodzaj autokolonializmu, czyli strategii modernizacji nie narzuconej przez kolonizatora, ale niejako świadomie wybranej przez kraj peryferyjny, który w ten sposób chce awansować. Jeśli nawet jednak przyjmujemy, że architektura PRL-u znajdowała się na peryferiach wiodących nurtów, to wcale nie musi to oznaczać wtórności względem osiągnięć wypracowywanych w ich centrum. Przeciwnie, cechą ośrodków peryferyjnych zawsze było to, że potrafiły stworzyć własną, indywidualną tożsamość, bazującą na inspiracjach wielu ośrodków definiowanych jako centra. Nie inaczej było w przypadku polskiej architektury lat 1945-1989, czego dobitnym dowodem może być międzynarodowa recepcja najważniejszych projektów i realizacji (liczne wyróżnienia w konkursach międzynarodowych, pozytywne recenzje w zagranicznej prasie fachowej). Tym bardziej niezrozumiałą wydaje się fakt, iż niekiedy dziedzictwo rodzimej architektury powojennej bywa całkowicie pomijane w analizach dotyczących polskiej myśli projektowej. W ten sposób Krzysztof Ingarden, zestawiając ze sobą II RP i III RP jako okresy o podobnej dynamice i „entuzjazmie” twórczym, stworzył „Nową klasyfikację polskiej architektury” nie obejmującą w ogóle lat 1945-1989!

Określenie właściwego miejsca w historii polskiej (i światowej) architektury powinno stanowić jeden z pierwszych kroków w procesie waloryzacji dziedzictwa dorobku lat 1945-1989. Aby jednak określić wartości obiektu/zespołu obiektów, konieczne jest wypracowanie systemu wartościowania. Jakkolwiek punktem wyjścia w tej materii są kamienie milowe stworzone przez Aloisa Riegla i Waltera Frodla, sama specyfika powojennego modernizmu i postmodernizmu jako zjawisk, narzuca niejako konieczność ich rozwinięcia.

Złożoność problematyki wymaga szerokiej, interdyscyplinarnej dyskusji oraz stworzenie narzędzi- metodologii badań naukowych, metodyki pracy, teoretycznych podstaw umożliwiających osiągnięcie celu, jakim jest ochrona dziedzictwa powojennej architektury i urbanistyki polskiej. Jednocześnie należy zachować powściągliwość, bowiem słusznie zauważył cytowany we wstępie Z. Bieniecki, że istnieje „prawidłowość wahadłowej reakcji przeciwko okresowi bezpośrednio minionemu i aprobaty dla jego poprzednika”.

ABSTRAKTY PRELEGENTÓW

Niniejsze materiały konferencyjne zostały przygotowane na podstawie abstraktów nadesłanych przez Prelegentów Ogólnopolskiej Konferencji Metodologicznej pod nazwą *Nieznane dziedzictwo Łodzi – dobra kultury współczesnej*.

*Otwarta pływalnia KS „UNIA”, zespół wypoczynkowy dla pracowników „Anilany”
źródło: materiały Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Łodzi*

O modernizacji wybranych obiektów łódzkich dóbr kultury współczesnej

Jednym z najistotniejszych wyzwań współczesności w zakresie szeroko pojmowanej sztuki przekształcania przestrzeni i formowania otoczenia sprzyjającego życiu i funkcjonowaniu mieszkańca miasta jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju, w tym ochrony powojennych dóbr kultury współczesnej. O ile w odniesieniu do nowo wznoszonych założeń czy obiektów, realizacja zasad sprzyjających racjonalnemu, ekologicznemu gospodarowaniu przestrzenią i energooszczędnym standardom jest powszechnie stosowana przez świadome zagrożenia, światła środowiska twórcze architektów i urbanistów lansujących koncepcje powrotu do idei miasta zwarte i sięgających do wciąż ulepszanych technologii pasywnych, o tyle w przypadku dostosowywania i modernizowania istniejących zasobów problem jest bardziej złożony. Również w ramach dziedzictwa kulturowego odziedziczonego po okresie modernizmu powojennego. Tym bardziej, że szereg wzniesionych wówczas często tzw. „eksperymentalnych” obiektów, wartościowych w kontekście rozwoju myśli urbanistycznej i architektonicznej II połowy XX wieku, wciąż nie jest objętych aktywną i skuteczną ochroną konserwatorską. Jak zjawisko to kształtuje się obecnie, jaki zakres ingerencji, w przypadku modernizacji obiektów użyteczności publicznej, budynków o przeznaczeniu mieszkalnym czy też dostosowywania osiedli do wymogów współczesności, jest dopuszczalny, zarówno w ramach ulepszenia obsługi komunikacyjnej, dogęszczania zabudowy czy jej coraz powszechniejszej termomodernizacji? W poszukiwaniu odpowiedzi warto sięgnąć do wybranych przykładów z obszaru miasta Łodzi.

O przywrócenie walorów zespołom miejskiej zieleni użytkowej i rekreacyjnej

Architektura okresu modernizmu od dłuższego już czasu intensywnie przyciąga uwagę badaczy – architektów, urbanistów, historyków sztuki. Zainteresowanie to odnosi się zarówno do przykładów dobrze już rozpoznanego modernizmu międzywojennego, jak i - będącego od ponad dekady przedmiotem badań - powojennego modernizmu, kontynuowanego w Polsce od połowy XX wieku.

Z niepokojem należy zauważyć jednak zbyt małe zainteresowanie poświęcone założeniom użytkowej i rekreacyjnej zieleni, towarzyszącym modernistycznej architekturze, które niedocenione popadają w stopniową degradację. Spektakularny przykład stanowi Park im. Józefa Piłsudskiego na Zdrowiu w sąsiedztwie osiedla mieszkaniowego „Na Polesiu Konstantynowskim” w Łodzi. Zaprojektowany przez Stefana Rogowicza w 1929 roku na terenie leśnym o powierzchni 237 ha jako Park Ludowy, z przebogatym programem rekreacyjnym oraz kompleksem ogrodów działkowych, ciągnących się wzdłuż torów kolejowych jako zieleń izolacyjna. W parku znajdowały się: trzy boiska do gry w piłkę nożną, bieżnie i inne urządzenia lekkoatletyczne, strzelnica, wieża spadochronowa, górki saneczkowe, staw z łódkami i plażą, funkcjonujący zimą jako lodowisko. Wielką atrakcją stanowiły ogrody zoologiczny i botaniczny, a także rezerwat przyrody. Dla dzieci prawdziwym rajem była ogromnych rozmiarów „piaskownica” (ok. 150 x 40 m), a właściwie piaskowa polana, zlokalizowana blisko wejścia do parku. Duże połacie parku zajmował naturalny las mieszany, poprzecinany alejami obsadzonymi lipami lub klonami.

Teren ogrodów działkowych był starannie zaplanowany. Znajdowały się tu wspólne przestrzenie jak: place przeznaczone na wystawy plonów, jak też place zabaw dla dzieci – z brodzikiem, portykiem kolumnowym i piaskownicą. Ujednolicona forma altanek gwarantowała harmonijny porządek; u zbiegu każdych czterech działek stała czworacza altanka, przykryta wspólnym namiotowym dachem.

Zieleń była wszechobecna także w osiedlu wypełniając międzyblokowe, dziedzińce - bezpieczne enklawy dziecięcych zabaw, osłonięte od głównej ulicy, Srebrzyńskiej, murkami z pergolą porośniętą dzikim winem. Dziedzińce obsadzone różnymi gatunkami drzew, dobieieranymi indywidualnie (crategus, robinia akacjowa, lipa, topola włoska).

Dzisiaj kondycja wymienionych terenów zieleni rekreacyjnej i użytkowej pozostawia wiele do życzenia. Wiele elementów uległo zniszczeniu, inne przekształceniu lub zatarciu. Doszło też wiele elementów nowych, nie zawsze harmonizujących z oryginalną ideą. Należałoby z troską pochylić się nad tym zagadnieniem i doprowadzić do opracowania kompleksowego studium rewaloryzacji całego kompleksu.

dr hab. inż. arch. Magdalena Staniszki, prof. nadzw. PW
Politechnika Warszawska

Dziedzictwo modernizmu we współczesnym rozwoju miasta

Analiza możliwości implementacji współczesnych zasad rozwoju miasta (w tym między innymi rozwój wewnątrz obszarów zurbanizowanych, intensyfikacja zabudowy w rejonach obsługiwanych efektywnym transportem publicznym, wielofunkcyjność dzielnic miasta, lokalne centrum, przestrzenie publiczne życia społeczności lokalnych, definiowanie wnętrza urbanistycznych, ludzka skala przestrzeni publicznych) w obszarach śródmieścia i osiedli mieszkaniowych realizowanych według zasad modernizmu w latach 60-ych i 70-ych XX wieku. Analiza ilustrowana przykładami rozwiązań projektowych na obszarze śródmieścia Warszawy i warszawskich osiedli w strefach stacji metra.

Polska architektura późnego modernizmu – plomby miejskie: dziedzictwo na pozór znane

Wystąpienie konferencyjne streszczone tutaj, powstaje w nawiązaniu do prezentacji przedstawionej rok temu, w trakcie ogólnopolskiej konferencji *Ochrona dziedzictwa architektury i urbanistyki 2 połowy XX wieku*, pod auspicjami Generalnej Konserwator Zabytków (i późniejszej publikacji eseju w „Wiadomościach Konserwatorskich”). Poprzednie prace poświęcone były próbom przedstawienia kondycji polskiej architektury późnego modernizmu poprzez wyróżnione kategorie jej stanu zachowania i modus operandi w stosunku do tego dziedzictwa. Autorka zdała sobie sprawę, że w owych VI kategoriach, opartych na studiach przypadków, znalazły się jedynie obiekty publiczne, i to spektakularne, wręcz heroiczne. To niekwestionowane dobra kultury współczesnej, a przynajmniej budynki powszechnie uznane z uwagi na jakość architektury (co skądinąd, o zgrozo, nie ratowało ich przed zniszczeniem, vide dwa wybitne dzieła genialnego konstruktora prof. Zalewskiego). Tymczasem, istnieje pewien typ architektury późnego modernizmu, który mimo powstania w epoce PRL, jest powszechnie akceptowany. Jak na razie, nie ulega też istotnej destrukcji (poza, niestety, tzw. „pastelozą” termomodernizacji) ani radykalnym zmianom funkcji. Mowa tu o zabudowie plombowej, najczęściej w okolicach śródmiejskich. Myśląc o haśle niniejszej konferencji – dziedzictwie nieznanym – uznać można ten typ zabudowy za jego swoistą hybrydę: tak tezę, jak i antytezę. Jest to bowiem dziedzictwo z reguły znane, bo nadal zamieszkane, lecz jednak niezauważane z racji swej „potoczności”. Paradoksalnie, uznać można to za jego zaletę: plomby miejskie tego okresu wyznają późny modernizm, czy czasem postmodernizm, lecz nie ich wersje brutalne czy przeładowane, ale ‘udomowione’ – dostosowane skalą, a często i detalem, do kontekstu. Co więcej, ten typ zabudowy występuje dość powszechnie w miastach polskich. Praca ma zamiar prześledzić kilka takich przykładów z Krakowa, i nie tylko – gdzie architekt, operując bardzo oszczędnymi, abstrakcyjnymi i geometrycznymi środkami wyrazu, wbrew powszechnej opinii o arogancji modernizmu, jednak wpisał się w istniejący kontekst miasta, reinterpreterując go z podziwu godnym wyczuciem.

*Modernistyczna architektura Szczecina 1945-1989.
Metodologia ochrony i ekspozycji w strukturze współczesnego miasta (zarys problemu)*

W historii budowy miast od stuleci następował proces przekształceń istniejącej zabudowy, dostosowywanej do zmieniających się potrzeb użytkowych, technicznych i materiałowych. Przebudowy budowli (służących społeczności) oraz domów mieszkalnych, stanowiły także odzwierciedlenie procesu ewolucji form stylowych a także zmieniających się mód i upodobań właścicieli nieruchomości. Teoria dotycząca historii architektury i budowy miast wyodrębniła dominujące cechy, najważniejsze elementy i zasady, które stanowiły dziedzictwo minionych epok, wykorzystywane do planowego rozwoju w kolejnych dekadach. Wsparcie się na dorobku przodków nie ograniczało poszukiwań oryginalnych i twórczych realizacji budowlanych i artystycznych. Przenikanie się wpływów powstałych we wcześniejszych okresach, z nowymi tendencjami, stanowiło podstawę dla indywidualnych służących ogółowi dokonań planistycznych, architektonicznych i plastycznych; wyodrębnionych jako okresy stylowe dla których wyróżniających się cech stworzono systematykę typologiczno-formalną. Wyjątkowy zakres różnorodności budowlano-architektonicznej, stylistycznej i formalnej powstał w XX w., dzięki wykorzystaniu na niespotykaną wcześniej skalę rozległego zakresu odkryć materiałowych i technologicznych. Architektura nazywana „stylową” odnosząca się do dziedzictwa minionych stuleci została zestawiona z nowymi koncepcjami przestrzennymi m.in. o „postkubistycznym, [J. Wujek] sposobie organizacji miast.

Zgeometryzowane kubatury budynków zdominowały pejzaż terenów zurbanizowanych w minionym stuleciu. Niezależnie od znakomitych osiągnięć architektonicznych radykalna w wielu miejscach Zachodu dominacja współczesnej zabudowy, na ogół modernistycznej (w biedniejszych ośrodkach odzwierciedlająca wymuszone oszczędności materiałowe, technologiczne i niepodlegającą dyskusji akceptację użytkowników dla zaniżonego standardu niedostępnych mieszkań) nie została właściwie wkomponowana w struktury ośrodków miejskich.

W końcu XX w. szczególnie w państwach, które rozwijały się dzięki koniunkturze spowodowanej zmianami systemowymi m.in. tendencje postmodernistyczne, upodobanie do odzwierciedlenia w architekturze euforii nagłego wzbogacenia oraz niechęć do dawnych lat wymuszonych oszczędności, spowodowały proces wyburzania powojennych domów i przekształcania komponowanych założeń

urbanistycznych. W większości ośrodków unicestwiono wyróżniające się rozwiązania architektoniczno-urbanistyczne wyburzeń dokonywano nie zawsze ze względów ekonomicznych i racjonalnych zasad gospodarczych. Wobec zaistniałej tendencji porównywalnej do okresów z historii budowy miast: m.in. okresu rewolucji przemysłowej, wielkich przekształceń miast w XIX w., „dyktatorskich” idei stworzenia „nowego ładu” nastąpiła konieczność (podejmowana przez krytyków architektury i środowisko twórcze od kilku dekad) określenia zasad i ochrony istniejących cennych przykładów XX-wiecznej sztuki kształtowania przestrzeni.

Budynek mieszkalny, ul. Piotrkowska 287
źródło: materiały Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Łodzi

dr inż. arch. Ryszard Nakonieczny
Politechnika Śląska w Gliwicach

Strategie wobec dóbr kultury współczesnej na terenie województwa śląskiego

Obowiązujące obecnie zapisy w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 roku nie w pełni umożliwiają skuteczną ochronę dóbr kultury współczesnej w Polsce. Brak aktów wykonawczych zobowiązujących instytucje zajmujące się z urzędu sprawami ładu przestrzennego do sporządzenia list takowych dóbr, skutkuje tym iż nieliczne miasta je posiadają. Z drugiej jednak strony sam spis obiektów kultury współczesnej nie musi mieć przełożenia w zapisach o ewentualnej ochronie poszczególnych obiektów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Brak także odpowiedniej świadomości wśród decydentów, inwestorów, użytkowników i ogółu społeczeństwa powoduje, że nie dostrzega się problemu, a w konsekwencji wiele cennych budynków, ich wnętrz i wyposażenia ulega zniszczeniu, degradacji lub procesom niekontrolowanych przekształceń. Tracimy w wielu wypadkach bezpowrotnie najcenniejsze przykłady polskiej myśli intelektualnej. W wystąpieniu zostaną pokazane różne strategie postępowania z najnowszym dziedzictwem z obszaru województwa śląskiego. Będą to pozytywne przykłady ochrony jak i negatywne, ukazujące jej brak .

Ochrona modernistycznego dziedzictwa w Poznaniu. Uwagi i refleksje metodologiczne

Wartość pojedynczych obiektów modernistycznych, jak i poszczególnych zespołów, jest w Polsce bardzo niejednorodna. W okresie powojennym powstało stosunkowo niewiele obiektów wybitnych, na europejskim poziomie, daleko wykraczającym jakością swojej architektury poza miasto i region. Istnieje natomiast znaczna liczba obiektów o bardzo dobrej architekturze, budynków wartościowych, jednak ze względu na fatalne wykonawstwo i nie najlepszą jakość użytych materiałów – nie docenianych i brzydko się starzejących. Ustalenie obiektywnych kryteriów i opracowanie list obiektów wartych zachowania pozwoliło uświadomić decydentom, ale także opinii publicznej i szerokim kręgom odbiorców, że postsocjalistyczne dziedzictwo to nie tylko komunistyczna doktryna, ale także działalność wielu pokoleń twórców.

W zespole naukowców z Politechniki Poznańskiej udało się opracować kryteria pozwalające na ocenę i ewentualną ochronę najważniejszych obiektów i zespołów urbanistycznych XX wieku. Prezentacja tych kryteriów pozwoli z pewnością bardziej obiektywne spojrzenie na spuściznę minionych lat, w tym „niewygodne zabytki socjalizmu”.

W referacie chciałbym przedstawić refleksje metodologiczne, sposoby oraz metody ochrony obiektów pochodzących z lat 60. i 70. Chciałbym także zaprezentować poznańskie doświadczenia zebrane w trakcie wieloletniej pracy obejmujące problematykę postsocjalistycznego dziedzictwa oraz zaprezentować najważniejsze projekty i realizacje. Celem referatu jest także przedstawienie kryteriów wyboru budynków i zespołów urbanistycznych podlegających ochronie na tle architektonicznych doświadczeń epoki oraz ich współczesny, praktyczny wymiar.

*Dobra Kultury Współczesnej regionu łódzkiego w dokumentach planistycznych
– stan rozpoznania i zakres stanowionej ochrony*

Celem prezentacji jest omówienie funkcjonowania pojęcia dobra kultury współczesnej w praktyce planistycznej, w tym przedstawienie aktualnego stanu rozpoznania dóbr kultury współczesnej na terytorium województwa łódzkiego, scharakteryzowanie struktury rzeczowej katalogu zasobu oraz analiza ustaleń dotyczących zasad ochrony stanowionej w dokumentach planistycznych na przestrzeni 14 lat funkcjonowania ustawowej definicji.

Analizą objęto obowiązujące dokumenty planistyczne sporządzone na poziomie regionalnym i lokalnym, wykorzystując również wyniki badania ankietowego przeprowadzonego na poziomie gmin w okresie wrzesień-październik 2017 r.

Przedmiotem rozpoznania jest sposób realizacji ustawowej powinności dotyczącej uwzględniania w obowiązujących dokumentach planistycznych uwarunkowań wynikających ze stanu dóbr kultury współczesnej oraz ustalenia zasad ochrony w odniesieniu do zidentyfikowanego zasobu.

Na podstawie wyników rozpoznania sporządzono charakterystykę struktury rzeczowej, a także podjęto próbę oceny stopnia zaawansowania procesu identyfikacji zasobu w oparciu o stosowane w praktyce kryteria.

Obserwacje zmian w strukturze zbioru dóbr kultury współczesnej, w porównaniu z materiałami wyjściowymi (rozpoznanie eksperckie z 2005 r.), skłaniają do postawienia hipotezy, że dobro kultury współczesnej i jego skuteczna ochrona nie funkcjonują prawidłowo i samodzielnie na gruncie obowiązujących uregulowań prawnych.

Problemy to nieostra definicja pojęcia, oczywiste skojarzenia z zabytkiem, brak formalnych standardów postępowania, a w związku z tym wątpliwości odnośnie zasad ustalania zasobu dóbr kultury współczesnej na poziomie planowania regionalnego. Wciąż aktualne pozostają zasadnicze pytania: Jaka jest obiektywna kwalifikacja „uznanego dorobku”? Do kogo należy ocena wartości? Kto jest uprawniony do tworzenia zbioru? Jakie jest, a jaki powinien być, udział specjalistów w procesie doboru?

Dobra kultury współczesnej w Łodzi – niełatwe dziedzictwo, zagadnienia metodologiczne

Przy okazji opracowywania kolejnego projektu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Łodzi ponownie podjęty został temat dóbr kultury współczesnej. Temat niełatwy, z którym wiąże się szereg dylematów metodologicznych i przedmiotowych. Obiekty te wywołują mnóstwo emocji, wątpliwości i dyskusji, które wynikają po części z sytuacji gospodarczej i politycznej stanowiącej uwarunkowania ich powstania, ale także z faktu pewnej „świeżości” i braku patyny/ dystansu czasowego (żyjący twórcy, relacje międzyludzkie, jakość wykonania).

Jest to dziedzictwo pożądanе w chwili jego tworzenia (choć jednocześnie często kontrowersyjne), „w chwilę później” – kłopotliwe, czy wręcz nawet niechciane i niezrozumiałe. Dla młodszych obiektów trudno znaleźć uzasadnienie ochrony. Starsze, „obiekty architektoniczne z 2. połowy XX w. z jednej strony zaczynają się dekapitalizować i odbiegać od współczesnych wymogów technicznych, z drugiej strony – coraz częściej zastanawiają nas, pociągają odkrywaną urodą architektoniczną, jednoznacznością stylową. Coraz częściej dostrzegamy wartość poszczególnych dzieł architektury czy detali.” (Siwek A., Między zabytkiem a dobrem kultury współczesnej, Kurier Konserwatorski, 10/2011, s. 10)

Obiekty współczesne niebędące zabytkami (o ile cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna) mogą podlegać ochronie przede wszystkim na podstawie prawa z zakresu planowania przestrzennego. Pojawia się w tym miejscu szereg pytań m.in. w zakresie kryteriów wyboru, kompetencji osób, które będą typować listy DKW, a następnie ustalać zasady ich ochrony. Są to także pytania dotyczące współczesnych wartości użytkowych obiektów, możliwości oraz zakresu adaptacji do nowych wymagań technicznych, ochrony wartości intelektualnych oraz wiele innych pytań i wątpliwości.

W tym kontekście podjęto na nowo dyskusje na temat Dóbr Kultury Współczesnej w Łodzi powołując m.in. doraźny zespół ds. obiektów współczesnych, który wypracował nową listę wraz z rekomendacjami do planów miejscowych. Działania te, niejako na nowo, otworzyły „Puszkę Pandory” wywołując kolejny raz szereg wątpliwości, pytań i postulatów. Wpisują się one w zakres dyskusji środowiskowych prowadzonych

w ostatnich latach na forum ogólnopolskim. Prezentacja jest jednym z głosów w dyskusji na temat potrzeb, zasadności i możliwości ochrony tego trudnego dziedzictwa. W tym kontekście podjęto na nowo dyskusje na temat Dóbr Kultury Współczesnej w Łodzi powołując m.in. doraźny zespół ds. obiektów współczesnych, który wypracował nową listę wraz z rekomendacjami do planów miejscowych. Działania te, niejako na nowo, otworzyły „Puszkę Pandory” wywołując kolejny raz szereg wątpliwości, pytań i postulatów. Wpisują się one w zakres dyskusji środowiskowych prowadzonych w ostatnich latach na forum ogólnopolskim. Prezentacja jest jednym z głosów w dyskusji na temat potrzeb, zasadności i możliwości ochrony tego trudnego dziedzictwa.

dr inż. arch. Błażej Ciarkowski
Politechnika Łódzka

Prowincja, peryferia czy centrum? Zwrot postkolonialny w badaniach nad architekturą PRL-u

Niezwykle istotnym elementem badań nad architekturą PRL-u jest jej usystematyzowanie oraz umiejscowienie w kontekście historii rodzimego budownictwa oraz rozwoju architektury na świecie. Zadanie to wydaje się niełatwe. Warto zauważyć, iż Krzysztof Ingarden, który zaproponował „Nową klasyfikację polskiej architektury” („Architektura” 03/2017) całkowicie pominął w swych rozważaniach okres 1945-1989. Zestawił ze sobą IIRP i IIIRP, jako okresy o podobnej dynamice i „entuzjazmie” twórczym, pomijając zupełnie PRL, stanowiący wszak swoistą kontynuację dokonań przedwojennych.

Jedną z metod badawczych umożliwiających „osadzenie” dziedzictwa architektury PRL-u w szerszym, międzynarodowym kontekście może być teoria postkolonialna. Odwołuje się do niej m.in. Andrzej Szczerski, który, charakteryzuje PRL-owskie procesy modernizacyjne, przywołuje autokolonizację, będącą strategią modernizacji nie narzuconą przez kolonizatora, ale niejako świadomie wybraną przez peryferia, które w ten sposób chcą awansować. Szczerski określa autokolonializm i chęć „dorównania Zachodowi” jako jeden z mitów założycielskich PRL-u w epoce Gierka. Podkreśla bezrefleksyjną adaptację zachodnich osiągnięć na niwie architektury, w czym powtarza jedną z teorii A. Basisty.

W kontekście procesów modernizacyjnych i rozwoju Polski Ludowej niezwykle istotne jest nakreślenie wzajemnych relacji pomiędzy centrum, a prowincją i peryferiami, które leżą u podstaw teorii postkolonialnej. Peryferia, zgodnie z koncepcją Ljubo Karamana, czerpały z dorobku różnych ośrodków, które zdefiniować możemy jako centra. Dla rządzonego przez komunistów kraju centrum polityczne stanowił ZSRR. Jednocześnie, na płaszczyźnie sztuki i architektury znajdowało się ono na Zachodzie (po 1956 roku). Tym samym wpływy centrum politycznego i „architektonicznego” nakładały się na siebie, ujawniając przemożną chęć bycia nowoczesnym, sprowadzoną „w znacznej mierze do tęsknoty za zachodnimi standardami i technologiami” . Efektem owej interferencji był właśnie socjalistyczny modernizm – „bardziej technokratyczny niż społeczny” .

dr inż. arch. Maciej Czarnecki
Politechnika Warszawska

Wartościowanie dziedzictwa architektury powojennego modernizmu

Problem wartościowania odgrywa kluczową rolę w procesie badań nad architekturą powojennego modernizmu. Określenie metodologii wartościowania jest elementem niezbędnym dla wypracowania skutecznych i uniwersalnych form ochrony. Opracowanie zawiera próbę klasyfikacji wybranych obiektów z terenu Warszawy oraz odniesienie do modelowych rozwiązań innych analogicznych przykładów.

W referacie podjęta zostanie próba przedstawienia przykładowej metody wartościowania architektury powojennej. Rozważania będą odnosić się do problemu i potrzeb zachowania oryginalnej substancji, jakości pierwotnych rozwiązań oraz kwestii co i w jaki sposób chronić.

dr inż. arch. Katarzyna Janicka-Świerguła
Politechnika Łódzka

„Kolorowy paw Wrocławia” – przyszłość domu towarowego Solpol w realiach współczesności

Dom towarowy Solpol powstał przy ulicy Świdnickiej we Wrocławiu w latach 1992 – 1993. Wybudowany w stylistyce postmodernistycznej w bliskim sąsiedztwie średniowiecznego kościoła św. św. Doroty, Stanisława i Waława od początku budził wiele kontrowersji. Wielobarwne, rozrzeźbione elewacje w założeniach architektów miały nawiązywać do „wszystkiego co stoi obok”. Lata świetności i dużej popularności minęły dość szybko, pozostawiając w krajobrazie miasta pomnik nie tak dawno minionej epoki, którego przyszłość stoi obecnie pod dużym znakiem zapytania.

Autorka przybliży losy wrocławskiego domu towarowego Solpol, który do niedawna pretendował do miana najmłodszego zabytku w Polsce, a dziś coraz częściej pojawia się wśród obiektów wytypowanych do wyburzenia. Podjęta jest próba odpowiedzi na pytanie: jak zachować się wobec „najmłodszego dziedzictwa architektonicznego”, które, niekiedy balansując na granicy kiczu i chęci propagowania „nowoczesnych” rozwiązań, jest jednocześnie świadectwem poważnych przemian społeczno-gospodarczych początku lat 90. w Polsce.

Paweł Filipowicz
Dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa oddział łódzki

Dziedzictwo architektury powojennej, stan zachowania, szansa przetrwania

Wypowiedź dotyczyć będzie relacji pomiędzy stanem zachowania substancji budowlanej obiektów powojennych w Polsce i w państwach nadbałtyckich oraz perspektyw przetrwania tej substancji i realnych możliwości konserwacji i ochrony.

Wypowiedź na podstawie:

- doświadczeń z prac „grupy roboczej państw nadbałtyckich ds. architektury współczesnej”,
- zespołu ds. architektury współczesnej Narodowego Instytutu Dziedzictwa,
- zespołu ds. architektury współczesnej MKiDN

mgr inż. arch. Piotr Zuterek
wiceprzewodniczący IARP oddział łódzki,

Poszukiwanie architektury współczesnej

Rozwój gospodarczy i wzrost poziomu życia skutkuje wzrostem inwestycji i powstawaniem nowych obiektów architektonicznych. Obiektów o różnorodnej funkcji, skali i formie – często podlegających różnym trendom i „modzie”. Szybkość procesu inwestycyjnego powoduje pewien chaos w ocenie i klasyfikacji architektury współczesnej. Brak jest również bieżącej informacji o powstających obiektach i ich autorach.

W wystąpieniu zaproponuję sposób zbierania informacji i jej oceny.

Problem artefaktów w przestrzeni publicznej na podstawie prac pozostałych po wystawach Konstrukcja w procesie

Historia istnienia dzieł artystycznych w przestrzeni publicznej jest chyba tak stara jak stare są miasta. Nigdy jednak ich wzajemne relacje nie były tak trudne i skomplikowane jak w wieku XX i obecnie. Od połowy tego wieku pojawiła się znaczna ilość realizacji przestrzennych, które umieszczone na ulicach i placach miast nie znalazły akceptacji i zrozumienia wśród użytkowników przestrzeni publicznej. Problem ten dotyczy także dzieł powstałych w trakcie festiwalu Konstrukcja w procesie, które rozmieszczone zostały w przestrzeni Łodzi. Większość z nich nie istnieje w pierwotnie zaplanowanym miejscu z powodu ich problematycznego charakteru. W wystąpieniu chciałbym poruszyć problem tego rodzaju dziedzictwa, które jest niewątpliwie częścią tożsamości miasta (festiwale Konstrukcja w procesie) ale z punktu widzenia wielu obywateli tego miasta nie jest w ten sposób traktowane.

Zespół budynków mieszkalno-usługowych "Bolek" i "Lolek"
źródło: materiały Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Łodzi

Oblicze architektoniczne powojennych szpitali jako element dziedzictwa kulturowego współczesnej Łodzi

W latach 1945-1989, wraz ze zmianami w stanie zagospodarowania przestrzeni rozwijano w Łodzi bazę szpitalną, która stanowi istotny element dziedzictwa architektonicznego okresu powojennego miasta. Dziś jej wpływ na kształtowanie tożsamości Łodzi bywa często nieświadomiony lub niedoceniony. Ówczesne kanony formowania przestrzeni architektonicznej nie zawsze odpowiadają aktualnym, ogólnospołecznym kanonom estetyki, a rozważany etap historii miasta zdaje się być silnie uwikłany ideologicznie. Tymczasem łódzkie założenia szpitalne badanego okresu są ważnym elementem struktury przestrzennej i funkcjonalnej miasta, stanowiącej fragment koncepcji wielkiej, nowoczesnej Łodzi, nigdy kompleksowo niezrealizowanej. Reprezentują one zbiór standardów obyczajowych, etycznych i estetycznych swoich czasów, których znajomość i akceptacja, pełnić może istotną rolę w kształtowaniu tradycji miasta.

Badania i dokonywane wysiłki systematyzacji walorów omawianej architektury oraz jej popularyzacja są działaniami pilnymi, ze względu na obecnie zachodzące, intensywne i w dużym stopniu nieskoordynowane procesy przekształcania obiektów szpitalnych realizowanych w latach 1945-1989. Ten brak rozwagi skutkuje postępującą degradacją oryginalnych wartości kreacji projektantów. Nagłą potrzebą zdaje się upowszechnianie wiedzy dotyczącej roli architektury szpitali powojennych w tworzeniu struktury przestrzennej miasta oraz jej rangi w kształtowaniu krajobrazu miejskiego, a także inspirowanie do czerpania z bogactwa tych jej wartości, które do zachowania są możliwe, w warunkach ciągłych i koniecznych zmian parametrów technicznych i użytkowych omawianych obiektów. Mechanizmy ingerencji w istniejącą tkankę szpitali podporządkowane są dziś przede wszystkim uwarunkowaniom normatywnym i technologicznym. Zazwyczaj nie uwzględnia się znaczenia dziedzictwa historycznego budynków służby zdrowia czasów Polski Rzeczpospolitej Ludowej lub też czyni się to w stopniu niewystarczającym. Okres II połowy XX wieku w łódzkiej architekturze nadal bywa objęty swoistą cenzurą obyczajową. Tymczasem powojenna architektura Łodzi jest rodzajem znakomitego zapisu historycznego, zasługującego na powszechną akceptację, rzetelne udokumentowanie i ochronę.

Łódzkie wnętrza użyteczności publicznej w II poł. XX wieku

Problem łódzkich wnętrz w kontekście dziedziczenia wartości wcześniejszych dokonań postrzegam w trzech oddzielnych zagadnieniach. Pierwszy to stan ich pierwotnego zachowania, drugi to jakość dostępnych materiałów i technologii przez dziesiątki powojennych (II wojna światowa) lat w polskich warunkach, a trzecim jest kondycja szkolnictwa w tej dyscyplinie projektowej.

Łódzkie wnętrza XIX wieczne i z przełomu XIX i XX wieku

Historyczne wnętrza łódzkie w dobrze zachowanym kształcie to obecnie głównie wnętrza obiektów rezydencjonalnych w łódzkich pałacach budowniczych przemysłowej Łodzi. Stanowią one spójną z architekturą i otoczeniem jakość i są chronione konserwatorsko. Przykładem są duże fragmenty wnętrz pałacu Izraela Poznańskiego i dobrze odtworzone wnętrza pałaców Scheiblera i Willi Edwarda Herbsta (obecnie filia Muzeum Sztuki w Łodzi – Muzeum Wnętrz). Ich niemal oryginalna wartość mogła być wraz ze zdewastowanymi w ostatnim ćwierćwieczu wnętrzami fabryk gotową scenografią filmową („Ziemia obiecana”). Częściowo zachowały się lub są odzyskiwane wnętrza bogatych łódzkich mieszczan. Niestety najczęściej są trudno dostępne. Bezpowrotnie unicestwiono natomiast wnętrza użyteczności publicznej; handlowe i usługowe. Zachowała się jedynie ich skąpa ikonografia. Znikały z przestrzeni Łodzi przez ostatnie dziesiątki lat, jak wnętrza „Kamei” czy sklepu firmowego E. Wedla. Skąpym przykładem jest apteka z ul. Piotrkowskiej. W tym kontekście znacznie lepiej przedstawia się kondycja historycznych wnętrz np. Krakowa.

Mizeria powojennych dokonań wnętrzarskich do lat osiemdziesiątych minionego wieku

Lata powojenne w Polsce to okres głębokich niedostatków. Nałożyły się one na koncepcje jeszcze głębszych zmian w gospodarce i własności. Niemal w pełni upaństwowiony handel i usługi wymiotły ponad podstawowe jakości usług i handlu. Powołane centralnie zarządzane

instytucje: Powszechne Spółdzielnie Spożywców oraz Miejski Handel Detaliczny zaspokajały potrzeby egalitarnego z założenia społeczeństwa likwidując przy okazji ponad podstawowe standardy estetyczne w zajmowanych wnętrzach. Adaptacje i modernizacje często polegały na destrukcji istniejącego, często unikatowego wyposażenia. Celowa likwidacja przedwojennego rzemiosła w połączeniu ze skąpą ofertą państwowych przemysłów doprowadziła do prymitywnego uproszczenia wykonawstwa wnętrz użyteczności publicznej. Podstawowymi materiałami dla budowy ich wyposażenia stały się płyta wiórowa okleinowana (rzadko naturalnym fornirem) i stalowe profile walcowane. Na tym tle wyjątkowa troska o standardy, jak np. we wnętrzach Horteksu są przykładami determinacji inwestora i artystów plastyków projektujących i osobiście wykonujących detale wyposażenia. Zazwyczaj ograniczały się one do dekoracyjnych paneau na ścianach lub sufitach. Te ostatnie, często wybitne realizacje jak taszystowskie dekoracje sklepu „Polski len” prof. Głowackiego też uległy unicestwieniu.

Szkolnictwo artystyczne w kształceniu projektowania wnętrz w Łodzi

Projektowaniem wnętrz zajmowali się przez lata architekci i plastycy dekoratorzy. Pierwsze próby kształcenia projektantów wnętrz to namiastki kierunku w łódzkiej PWSSP w latach sześćdziesiątych. Studiami kierował absolwent krakowskiej architektury prof. Bojkow. Absolwenci (było ich zaledwie kilkunastu), chyba jednorazowego naboru na studia: K. Wilczkowska, Z. Kuligowski, K. Pliszka byli w latach siedemdziesiątych rzeczoznawcami tej dyscypliny w Zakładach Artystycznych Sztuki Polskiej i Pracowni Sztuk Plastycznych w Łodzi. Instytucje te ustanowiły monopol na rynku usług plastycznych dla państwowych inwestorów. Od kilkunastu lat projektanci wnętrz kształceni są na Wydz. Wzornictwa ASP i w Inst. Architektury PŁ. Zdecydowana większość współczesnych realizacji to ich dzieło. Od 1991 r. artystyczne wartości łódzkich wnętrz użyteczności publicznej były weryfikowane w Konkursach na Najlepsze Wnętrze Roku realizowanych przez Fundację Ulicy Piotrkowskiej. Konkursowej ocenie poddano ponad czterysta wnętrz zrealizowanych w tym czasie.

W składzie Sądu Konkursowego rozstrzygają zawodowi projektanci wnętrz, architekci, konserwatorzy zabytków i przedstawiciele mediów.

Dotychczasowe badania problemu są niezwykle skąpe. Ogólnopolska Konferencja TORMIAR w Toruniu „Rehabilitacja wyobraźni – polska architektura wnętrz z II poł. XX w.” w czerwcu 2014 r. miała w założeniu rozpocząć debatę.

Socrealizm, socrealizmy i problem dziedzictwa. Łódzkie wnętrza z lat 1949-1956

Architektura socrealizmu, mimo znacznego dystansu czasowego, wciąż stanowi kontrowersyjne dziedzictwo. Z trudem akceptuje się pewną niemonolityczność socrealizmu, rzadko sytuuje się go w szerszym niż tylko politycznym kontekście i wprowadza jego bardziej pluralistyczny pogląd. Znaczny wzrost wiedzy dotyczący okresu realizmu socjalistycznego w Polsce, także tego architektonicznego, nie zawsze przekłada się na konkretne działania konserwatorskie. Dyskurs konserwatorski, podobnie jak dominujące narracje badawcze, nie wolne są wciąż w Polsce od presji „ideozy” [Turowski:1987]. Trudno nie zgodzić się z tezą o instrumentalizacji i upolitycznieniu sztuki w okresie socrealizmu, nie można jednak sprowadzać ówczesnych praktyk artystycznych wyłącznie do tego aspektu. Utrudnia to bowiem dostrzeżenie wartości artystycznych zrealizowanych wówczas obiektów. Dla Łodzi, miasta o trudnej i problematycznej historii, to obiekty stanowiące jedną z najważniejszych dominant urbanistycznych i planistycznych. O ile one „bywają” dostrzegane, to prawdziwie „niemym” świadkiem historii stają się ich wnętrza.

Wnętrza zaś z okresu realizmu socjalistycznego to swoisty fenomen. Stanowią one złożone, skomplikowane zjawisko, rozpięte na wielu poziomach znaczeniowych, zawieszane między wieloma porządkami oraz procesami, bliskimi zarówno modernizmowi, jak i socrealizmowi. Proponuję zwrócić uwagę zwłaszcza na łódzkie realizacje, które wyłamują się jednoznacznym i odgórnie narzuconym podziałem stylowym, ich formy sytuują się często w strefie pomiędzy - między historyczną stylizacją a jeszcze modernistycznym uproszczeniem.

Niestety coraz trudniej dokonywać analiz architektury wnętrz z lat powojennych. Stan jej zachowania jest coraz gorszy, a niechronione wpisem do rejestru zabytków ulegają przekształceniom. Zagadnienie zaś zarówno architektury wnętrz, jak i jej ochrony stanowi ważny, a marginalizowany problem badawczy oraz konserwatorski.

Utracone i odzyskane – łódzkie dziedzictwo przestrzeni zdefiniowanej technologią

Dziedzictwo to proces, któremu towarzyszy zmiana. Zmiana generowana jest przez rozwój, napędzany głównie technologią poprzez którą można zdefiniować czasy jakim towarzyszy. Artykuł ma na celu pokazanie poszukiwań i współczesną interpretację przestrzeni miejskich, które definiowała w latach 80 i 90 technologia. Te miejsca to salony gier arkadowych, wraz ze swoją przestrzenną formą lub miejscem w przestrzeni miasta, oraz zjawisko jakim była giełda komputerowa i towarzysząca jej formuła funkcjonowania oraz nabywania komputerów i gier. Poruszony zostanie także wpływ urządzeń takich jak gry wideo, konsole do gier i komputery na przestrzeń prywatną i publiczną oraz definiowane przez nią funkcje. Poszukiwania i badania prowadzone są w celu stworzenia w ramach Centrum Komiksu i Narracji Interaktywnej interpretacji przestrzeni jako części wystawy stałej przywracającej nie tylko wspomnienia ale przekazującej informacje i pokazujące zmiany oraz tę utraconą już część miasta jako ważnego składnika dziedzictwa w obszarze historii towarzyszącej grom wideo.

DOBRA KULTURY WSPÓŁCZESNEJ W ŁODZI

dr inż. arch. Maria Dankowska

WSTĘP

W 2013 roku Łódź przystąpiła po raz kolejny do sporządzenia projektu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta. W ramach wieloaspektowych opracowań branżowych pojawił się również wątek dziedzictwa kulturowego, które należy rozumieć jako różnorodne przejawy działalności dawnych i obecnie żyjących pokoleń, których rezultatem jest „wspólne dzieło” – krajobraz kulturowy miasta. Jednym z najmniej rozpoznanych zagadnień związanych z krajobrazem miasta jest dziedzictwo współczesne, spośród którego planiści mają za zadanie wskazać (zgodnie z wymogami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) „dobra kultury współczesnej”. Zgodnie z definicją ustawową są to:

„niebędące zabytkami dobra kultury, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna”.

Poza wprowadzeniem ustawowej definicji, regulacja oficjalna nie pociągnęła za sobą innych wyznaczników, ani wskazówek w jaki sposób traktować szeroko rozumiane dziedzictwo II połowy XX wieku (ale być może również z początku XXI w.). Jak określić „obszary dóbr kultury współczesnej” ani jak ustalić zasady ich ochrony.

Pojawia się zatem konieczność, a zarazem potrzeba określenia, zdefiniowania zasobu. Już w tym momencie nasuwa się szereg pytań i wątpliwości, które należy rozstrzygnąć w celu właściwego sposobu przeprowadzenia typowania. Są to pytania dotyczące kryteriów wyboru, cezurę czasowej, autentyczności oraz indywidualności obiektu a także stopnia jego zachowania lub przekształceń itp.

Kolejnym krokiem po zdefiniowaniu zasobu powinno być określenie zasad ochrony, które w przypadku obiektów współczesnych powinny być zindywidualizowane. Wynika to ze specyfiki zasobu, który cechuje odmienną realizację w zakresie rozplanowania, konstrukcji form, materiałów i technologii i inne. Często były to obiekty nowatorskie, a nawet pionierskie, co z jednej strony stanowi obecnie ich ogromny walor i atut, z drugiej strony wobec zastosowania po raz pierwszy nieznanymi wcześniej rozwiązań - może wywoływać liczne zagrożenia dla bezpieczeństwa użytkowego, kondycji technicznej lub estetyki obiektów. Z kolei dopuszczenie na poziomie planistycznym określonych przekształceń (tzw. „poluzowanie” ochrony), może skutkować w przyszłości, w przypadku realizacji adaptacji lub/i przebudowy obiektów, naruszeniem myśli autorskiej oraz praw autorskich do projektu. Z drugiej zaś strony zbyt restrykcyjne traktowanie zasobu współczesnego i nadanie im statusu równego zabytkom, może skutecznie powstrzymać inwestycje, a nawet remonty obiektów i doprowadzić do braku ich użytkowania, postępującej degradacji substancji materialnej i jej kompletności, do złej kondycji technicznej a nawet wyburzeń.

Powyższe dylematy dotyczą nie tylko współczesnych obiektów łódzkich, ale mają znacznie szerszy, ponadlokalny wydźwięk, czego dowodzą licznie podejmowane dyskusje, debaty, spotkania jakie od 2003 roku odbywają się na szczeblu ogólnopolskim, regionalnym i lokalnym. Uczestniczą w nich w szczególności środowiska architektów, urbanistów, historyków i badaczy urbanistyki, architektury i sztuki, konserwatorzy zabytków, ale także przedstawiciele lokalnych władz samorządowych, inwestorów i mieszkańców.

W świetle aktualnie opracowywanego nowego Studium uwarunkowań i kierunków miasta Łodzi problematyka dóbr kultury współczesnej na nowo stała się aktualna. Otwiera się potrzeba nowej dyskusji nad metodologią, formami i zakresem opieki i ochrony tego fragmentu naszego wspólnego dziedzictwa i krajobrazu miasta. Jest to również czas na retrospektywne spojrzenie w przeszłość wraz z próbą odniesienia się do ustaleń dotychczas obowiązującego studium Łodzi uchwalonego w 2010 r. Mamy nadzieję, że konferencja poświęcona dziedzictwu II połowy XX wieku i początku XXI wieku w Łodzi będzie forum wymiany doświadczeń i poglądów zarówno w odniesieniu do naszego miasta, jak również w odniesieniu do szerszego, ogólnopolskiego kontekstu.

Dobra Kultury Współczesnej w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Łodzi – METODOLOGIA I REZULTAT PRAC

Studium Łodzi uchwalone w 2010 r. zawiera krótką listę obiektów określonych jako Dobra Kultury Współczesnej oraz dłuższą listę obiektów postulowanych, które mogą zostać określone i chronione jako DKW poprzez plany miejscowe. Lista potencjalnych obiektów została nazwana „Uznane obiektu architektury i urbanistyki II połowy XX wieku w Łodzi” i stanowi odpowiedź dla projektantów planów miejscowych co do wyboru ewentualnych DKW w planie. Propozycje zawarte w obowiązującym studium zostały przygotowane na podstawie eksperckiego, dwuetapowego opracowania Pani prof. Joanny Olenderek. Informacje i rekomendacje wyrażone w przytoczonym opracowaniu prof. Olenderek pod wieloma względami nadal pozostają aktualne i posłużyły jako punkt wyjścia do listy DKW na potrzeby aktualnie opracowywanego Studium Łodzi.

Weryfikacji wymagała przede wszystkim lista obiektów ze względu na upływ czasu, jaki nastąpił od poprzedniego opracowania i wiążące się z nim przekształcenia, a nawet wyburzenia niektórych budynków. Jednocześnie pod dyskusję poddano kryteria wyboru obiektów pod kątem ich ujednoczenia z kryteriami jakimi posługiwały się w tym zakresie inne polskie miasta. Zaproponowano i przyjęto także zmianę cezurę czasowej – przesuwając ją bliżej współczesności.

Ochrona dóbr kultury współczesnej – wstępne propozycje na podst. obowiązującego „STUDIUM 2010” wraz z weryfikacją stanu istniejącego

W Studium Łodzi z 2010 r. wskazuje się dwa rodzaje obszarów dóbr kultury współczesnej. Są to dobra kultury współczesnej ponadlokalne – wyznaczone zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego (wymienione w tekście dokumentu – 7 dkw) oraz dobra kultury współczesnej lokalne (wskazane jako załącznik do studium pn.: Lista uznanych obiektów urbanistyki i architektury XX wieku z lat 1945–1989). W studium dopuszczono weryfikację listy proponowanych do objęcia ochroną lokalnych dóbr kultury współczesnej (rozszerzenie, skrócenie) w wyniku badań naukowych oraz terenowych (np. gdy obiekt zostanie wyburzony lub przebudowany) lub w przypadku, gdy obiekt zostanie uznany za zabytek.

Tabela: Lista dóbr kultury współczesnej

LP.	DZIELNICA	NR PORZĄDKOWY	NAZWA	ADRES	LATA POWSTANIA
1	Łódź - Bałuty	B 04	Łódzka Starówka - Osiedle Staromiejskie	Stary Rynek wraz z podcieniową zabudową otaczającą	1949-1956
2		B 13	Muzeum Martyrologii i Walki na Radogoszczu - Mauzoleum z Pomnikiem Ofiar Faszyzmu	ul. Zgierska 147 / ul. Gen. Sowińskiego	1961
3		B 18	Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych	ul. Wojska Polskiego 121	1971-75
4	Łódź - Górna	G 12	Szpital - Pomnik Centrum Żarowia Matki Polki	Al. Matek Polskich / ul. Rzgowska 281/289	1982-87(88)
5	Łódź - Polesie	P 05	Hala Sportowa - Pałac Sportowy	ul. Ks. J. Skorupki 17/19	1957-58
6	Łódź - Śródmieście	S 02	Kościół oo. Salezjanów p.w. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus	ul. Kopcińskiego 1/3	1948-63
7		S 03	Wieżowiec Centrali Tekstylniej - siedziba Łódzkiego Ośrodka Telewizyjnego	ul. G. Narutowicza / ul. H. Sienkiewicza 3/5	1951

Tabela przedstawia stan na dzień 31.10.2008 r.
Usytuowanie obiektów na terenie miasta przedstawiono w załączniku graficznym.

Obecnie spośród listy obiektów ponadlokalnych status dobra kultury współczesnej utrzymały jedynie trzy obiekty:

- Pomnikiem Ofiar Faszyzmu przy Muzeum Martyrologii i Walki na Radogoszczu,
- Akademia Sztuk Pięknych,
- „Szpital – Pomnik” i pomnik/ rzeźba tzw. Centrum Zdrowia Matki Polki,

Propozycja nowej listy oraz zapisu ochrony w projekcie „STUDIUM 2017”

W ramach prac nad nowym projektem Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Łodzi podjęte zostały ponownie prace mające na celu wytypowanie aktualnej listy dóbr kultury współczesnej. W tym celu temat został podjęty podczas warsztatów eksperckich na początku 2015 r., a także był przedmiotem dyskusji i pracy doraźnego zespołu eksperckiego w pierwszych miesiącach 2017 r.

Punktem wyjściowym prac zespołu było opracowanie Pani profesor Olenderek z 2008 roku oraz lista obiektów z obowiązującego Studium z 2010 r. Na początku dyskusji zaproponowano przesunięcie cezury czasowej, tak aby na liście mogły się znaleźć obiekty młodsze niż powstałe do 1989 r. Ustalono wspólnie, że potrzebny jest pewien dystans czasowy tj. około 10 lat wstecz w stosunku do opracowywanego dokumentu. Ponadto przyjęto także, że listę obiektów należy podzielić na takie, które powinny być chronione obligatoryjnie, oraz pozostałe, których pomijać nie należy, jednak ich zakres ochrony będzie bardziej zależny od decyzji zespołu opracowującego plan miejscowy.

Autorzy studium zaproponowali następujące kryteria wyboru obiektów proponowanych do projektu dokumentu łódzkiego z 2017 r.:

- I. wartość artystyczna – obiekt reprezentatywny, znaczący dla nurtu artystycznego (nagrody, wyróżnienia, autorskie rozwiązania artystyczne jako nowatorskie, lub czerpiące z tradycji i architektury regionalnej)
- II. wartość historyczna – związany ze znaną postacią lub ważnym wydarzeniem (np. pomniki), lub stanowiący kontynuację/ nawarstwienie dziedzictwa pokoleń
- III. unikalność – nowatorstwo (artystyczne, techniczne itp.), wyjątkowość (tj. jedyny w swoim rodzaju, lub jedyny zachowany z danej grupy w formie pierwotnej),
- IV. symbol/ ikona - obiekt uznawany za ważny, symboliczny, związany z miejscową tradycją, mający ponadczasowe wartości, stanowiący wyróżnik przestrzeni (wartość identyfikacji wizualnej, mentalnej, sentymentalnej)
- V. próba czasu – obiekt zachował autentyczność (zachował się w stanie pierwotnym lub zbliżonym do pierwotnego), lub mimo przekształceń obiektu lub jego otoczenia nie utracił swoich Walerów, jego ocena jest pozytywna niezależnie od upływu czasu (wzrosła z upływem czasu lub utrzymała się)

Rezultatem prac zespołu, również w kontekście przyjętych zasad i metodologii pracy, było wskazanie dwóch list obiektów tzw. listy obiektów obligatoryjnych i listy obiektów fakultatywnych (wykazy załączone do opracowania wraz z poglądową mapą lokalizacyjną).

Autorzy projektu studium, w oparciu o wcześniejsze opracowanie Pani prof. Olenderek oraz o wyniki dyskusji eksperckich zaproponowali następujące generalne reguły i zasady ochrony dóbr kultury współczesnej:

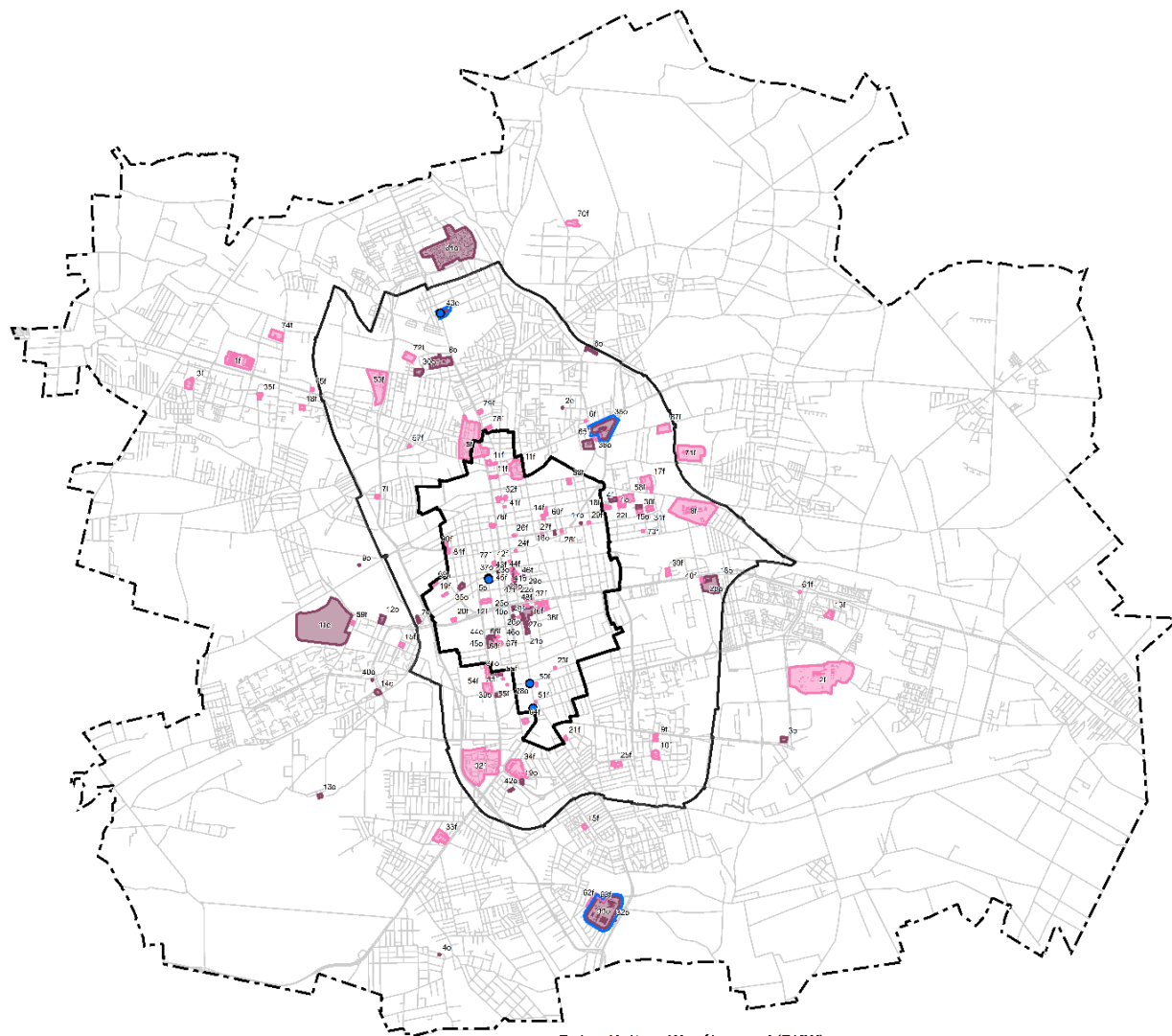
- należy chronić autentyczność obiektu (w zakresie formy, gabarytów, rodzaju materiałów budowlanych zgodnie z pierwotnym projektem lub wykonaniem),
- należy podejmować wszelkie działania utrwalające i/lub przywracające walory obiektu (wraz z uatrakcyjnieniem np. poprzez oświetlenie nocne),

- należy dopuszczać jedynie całościowe, skoordynowane działania renowacyjne, modernizacyjne i restrukturyzacyjne umożliwiające właściwe użytkowanie i utrzymanie obiektu (zmiany funkcji pierwotnej, termoizolacje, wymiana instalacji, stolarki, dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych, itp.),
- należy chronić integralność obiektu – spójność jego komponentów, struktury, planu, form i detalu,
- należy chronić otoczenie i ekspozycję obiektów:
 - uwzględniać wpływ obiektu na sposób zabudowy i zagospodarowania terenu, na którym jest zlokalizowany i/lub terenów w jego sąsiedztwie,
 - unikać wprowadzania i utrwalania w sąsiedztwie obiektów substandardowych, tymczasowych obiektów i/lub elementów dysharmonizujących np. reklam wielkoformatowych, ekranów akustycznych, zieleni wysokiej (w szczególności zakłócających odbiór wizualny obiektu od strony przestrzeni publicznej do której bezpośrednio przylega).

Mając na uwadze, że zasób obiektów współczesnych ciągle ulega zmianie, mamy świadomość, że również listy obiektów, zakres ochrony będą ulegać ciągłym uzupełnieniom i korektom. Pojawiają się nowe obiekty, istniejące mogą być rozbudowywane, przebudowywane lub adaptowane do nowych potrzeb. Niektóre z nich, z różnych powodów, wciągane są do wykazów konserwatorskich.

Przemiany te są nieuniknione, wręcz niezbędne w ciągle rozwijającym się organizmie miejskim. Są one naturalnym procesem budowy/rozbudowy miasta. Stanowią szansę i potencjał rozwojowy miast, choć z drugiej strony mogą być zagrożeniem dla poszczególnych komponentów, poszczególnych budowli miejskich. Jaki powinien być dopuszczalny zakres tej przebudowy miasta oraz gdzie leżą granice ustaleń ochronnych. To odwieczny i trudny dylemat projektantów, architektów i urbanistów.

Temat pozostaje więc ciągle aktualny. Jednak aby zachować ciągłość krajobrazu miejskiego, ciągłość tożsamości, rozumianą jako zachowanie w codziennym pejzażu miasta przejawów myśli twórczej wszystkich następujących po sobie pokoleń, z pewnością należy zadbać również o zachowanie najważniejszych/ najbardziej reprezentatywnych przykładów dziedzictwa współczesnego. Zaprezentowane ustalenia są przykładem takich prób podjętych w ostatnim czasie w Łodzi.

- Strefa Wielkomięjska
- Obszar Współczesnego Rozwoju Strefy Wielkomięjskiej

Dobra Kultury Współczesnej (DKW)

- Dobra Kultury Współczesnej wskazane w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego
- Dobra Kultury Współczesnej wg. ustaleń obowiązujących planów miejscowych
- 1o Dobra Kultury Współczesnej ponadlokalne - obligatoryjne (obszary i obiekty)
- 1f Dobra Kultury Współczesnej lokalne - fakultatywne (obszary i obiekty)

OCHRONA DKW OBLIGATORYJNA		
Nr na mapie	ADRES	NAZWA
DKW-1o	ul. Banacha - ul. Pomorska 149/153	Wydział biologii UŁ
DKW-2o	ul. Bracka (Pomnik im. Szarych Szeregów)	Pomnik Martyrologii Dzieci
DKW-3o	ul. Dąbrowskiego 234	Budynek biurowy - Bistona
DKW-4o	ul. Farna 15	Dzwonnica przy kościele p.w. św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny (Kościół w GEZ)
DKW-5o	ul. Gdańska 102	Biblioteka Publiczna im. Marsz. Józefa Piłsudskiego
DKW-6o	ul. Inflancka	Muzeum Stacja i Pomnik "Radegast"
DKW-7o	ul. Karolewska 55 (skwer przed Dworcem PKP Łódź-Kaliska)	Rzeźba „Czołenka”
DKW-8o	ul. Kniaziewicza 1/5	Zespół urbanistyczny Wojewódzkiego Specjalistycznego Szpitala im. dr. Wł. Biegańskiego
DKW-9o	ul. Konstantinowska (Park im. Marszałka J. Piłsudskiego, d. Park Ludowy Na Zdrowiu)	Pomnik Czynu Rewolucyjnego
DKW-10o	al. Kościuszki 106/116	Dawna restauracja „Europa”
DKW-11o	ul. Krzemieniecka 33/36 - ul. Konstantinowska - ul. Retkińska	Ogród botaniczny im. Jakuba Moszowca
DKW-12o	ul. Krzemieniecka 7	Dom spokojnej starości
DKW-13o	ul. Maczka 35	Pierwszy terminal Portu Lotniczego Łódź im. Władysława Reymonta
DKW-14o	ul. Maratońska - ul. Waltera Janke	„Retkińska Morela”
DKW-15o	ul. Muszyńskiego 2	Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego
DKW-16o	ul. Narutowicza 43	Dom Aktora
DKW-17o	ul. Narutowicza 72 (Park Miejski im. St. Staszica)	Pomnik Stanisława Staszica
DKW-18o	ul. Niciarniana 40/44 - al. J. Piłsudskiego - ul. Sobolowa (Park Widzewski)	Otwarta pływalnia KS „UNIA”, zespół wypoczynkowy dla pracowników „Anilany”
DKW-19o	ul. Paderewskiego 6	Pawilony handlowo-usługowe w osiedlu Kurak „Kapelusz Anatola”
DKW-20o	al. Piłsudskiego 159	Szkoła Tysiąclecia
DKW-21o	al. Piłsudskiego 7, Piotrkowska 182, 204/210, Sienkiewicza 101/105	Zespół Urbanistyczny Śródmiejskiej Dzielnicy Mieszkaniowej w Łodzi, tzw. "Manhattan"

DKW-22o	ul. Piotrkowska	Pomnik Łodzian Przełomu Tysiącleci, Pomnik Łodzian Tożsamości oraz Pomnik Łodzian Nowego Milenium
DKW-23o	ul. Piotrkowska 104	Ławeczka Tuwima
DKW-24o	ul. Piotrkowska 112 - al. Schillera	Pomnik Leona Schillera
DKW-25o	ul. Piotrkowska 165/169, 173	Sdh „Central”
DKW-26o	ul. Piotrkowska 172/180	Dom mieszkalny z usługami „Adaś”
DKW-27o	ul. Piotrkowska 190	Dom meblowy „Domus”
DKW-28o	ul. Piotrkowska 287	Budynek mieszkalny
DKW-29o	Plac Komuny Paryskiej 5a	Dom technika „Not”
DKW-30o	ul. Pojezierska 45	Szkoła tysiąclecia
DKW-31o	Al. Politechniki 6, 6a	Zespół budynków Politechniki Łódzkiej - Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska
DKW-32o	ul. Rzgowska 265-295	Pomnik Matki Polki
DKW-33o	ul. Rzgowska 281/289 - al. Matek Polskich	Zespół urbanistyczny Szpitala Centrum Zdrowia Matki Polki
DKW-34o	ul. Sikorskiego - ul. Świtezianki - ul. Zgierska	Zespół urbanistyczny osiedla Radogosz-Wschód
DKW-35o	ul. Skłodowskiej-Curie 19/27	Instytut Włókien Sztucznych i Syntetycznych
DKW-36o	ul. Sporna 36/50	Zespół Szpitala Dziecięcego Niezakaźnego im. Marii Konopnickiej
DKW-37o	ul. Struga 16 - ul. Wólczańska 60	Budynek biurowy
DKW-38o	ul. Wojska Polskiego 121	Akademia Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi wraz z galeria rzeźby
DKW-39o	ul. Wróblewskiego 16/18	Zakłady sprzętu elektronicznego „Fonika”
DKW-40o	ul. Wyszyńskiego - ul. Waltera-Janke	Rzeźba „Bociany”
DKW-41o	ul. Zamenhoffa 1/3	Zespół budynków mieszkalno-usługowych "Bolek" i "Lolek"
DKW-42o	ul. Zaolziańska 2/10	Pawilony handlowo-usługowe w osiedlu Kurak „Łamaniec”
DKW-43o	ul. Zgierska 147 - ul. Sowińskiego	Pomnik Ofiar Faszyzmu na Radogoszczu
DKW-44o	ul. Żeromskiego 116	Zespół budynków Politechniki Łódzkiej - Wydział Chemiczny
DKW-45o	ul. Żeromskiego 116	Zespół budynków Politechniki Łódzkiej - Wydział Włókienniczy
DKW-46o	ul. Żwirki 1b	Dom mieszkalny, poczta

OCHRONA DKW FAKUTATYWNA		
Nr na mapie	ADRES	NAZWA
DKW-1f	ul. Aleksandrowska 67/93	Fabryka Transformatorów i Aparatury Trakcyjnej „Elta” na Żabieńcu
DKW-2f	ul. Andrzejewskiej , ul. Puszkina	EC4
DKW-3f	ul. Baczyńskiego 156	Kościół rzymsko-katolicki P.W. Miłosierdzia Bożego
DKW-4f	ul. Banacha 22	Wydział Matematyki UŁ
DKW-5f	ul. Bazarowa 6, ul. Rybna, ul. Piwna, ul. Urzędnicza, ul. Kominiarska, ul. Zachodnia 7a/11c, 10a/12b, 23a/27	Zespół urbanistyczny osiedla Bałuty IV
DKW-6f	ul. Boya-Żeleńskiego 15	Miejska Biblioteka Publiczna nr 25
DKW-7f	ul. Ciepła, al. Włóknarzy, ul. Zimna	Hala „Resursa”
DKW-8f	ul. Czechosłowacka 8/10 - ul. Pomorska 251	Zespół urbanistyczny Centrum Klinicznego Akademii Medycznej
DKW-9f	ul. Dąbrowskiego 91-91B	Centrum Kliniczne Akademii Medycznej
DKW-10f	ul. Felińskiego - ul. Tatrzńska	Kościół rzymsko-katolicki pw. św. Maksymiliana Kolbe
DKW-11f	ul. Franciszkańska, ul. Wojska Polskiego, ul. Marynarska, ul. Organizacji „WIN”, ul. Obrońców Warszawy, ul. Obrońców Westerplatte	Zespół urbanistyczny osiedla Bałuty I
DKW-12f	ul. Gdańska 127	Hala w Łódzkiej Fabryce Maszyn Jedwabniczych „Polmatex-Majed”
DKW-13f	ul. Gogola 12	Rzymskokatolicka Parafia Matki Boskiej Jasnogórskiej w Łodzi
DKW-14f	ul. Jaracza 44/46	Szkoła Podstawowa nr 111
DKW-15f	ul. Karolewska 70	Żłobek nr 10 Miejskiego Zespołu Żłobków
DKW-16f	ul. Kopcińskiego 16/18 - ul. Matejki 21/23	Studium Języka Polskiego dla Obcokrajowców
DKW-17f	ul. Lumumby 3, 5, 14, 16/18 - ul. Rodzeństwa Fibaków 1, 2	Zespół urbanistyczny, Osiedle Akademickie „Lumumbowo” wraz z pawilonem usługowym
DKW-18f	ul. Łanowa 14	Bałucki Ośrodek Kultury „Lutnia”
DKW-19f	ul. Łąkowa 11	Biuro Amg.Net - wnętrze
DKW-20f	ul. Łąkowa 29	Wytwórnia Filmów Fabularnych, obecnie Telewizja „Toya”
DKW-21f	ul. Łukasińskiego 2, ul. Rzgowska 50a	Budynek mieszkalny i pawilon usługowy „Lajkonik”
DKW-22f	ul. Matejki 22/26	Wydział Zarządzania UŁ
DKW-23f	ul. Milionowa 5a	Chłodnia kominowa
DKW-24f	ul. Moniuszki, ul. Hotelowa	Popiersie Juliana Tuwima

DKW-25f	ul. Naruszewicza 35	Szkoła Podstawowa na Chojnach
DKW-26f	ul. Narutowicza 8/10	Budynek mieszkalno-usługowy
DKW-27f	ul. Narutowicza 33 (Park Moniuszki)	Popiersie Stanisława Moniuszki
DKW-28f	ul. Narutowicza 55	Budynek mieszkalno-usługowy
DKW-29f	ul. Narutowicza 78a	Budynek mieszkalny i dawna restauracja
DKW-30f	ul. Narutowicza 122	Dawne Liceum Pielęgniarek, obecnie Centrum Kształcenia Ustawicznego Nowoczesnych Technologii w Łodzi
DKW-31f	ul. Narutowicza 136	Zakład Elektronicznej Techniki Obliczeniowej „Zeto”, obecnie Asseco Data Systems S.A.
DKW-32f	ul. Pabianicka, al. Włókniarzy, ul. Cieszyńska, Al. Politechniki	Zespół urbanistyczny osiedla mieszkaniowego Nowe Rokicie
DKW-33f	ul. Pabianicka 121/127	Zakłady „Cewka” w Rudzie Pabianickiej
DKW-34f	ul. Pabianicka 62/74 - ul. Paderewskiego	Zespół urbanistyczny szpitala miejskiego im. M. Kopernika z pawilonem onkologicznym
DKW-35f	al. Pasjonistów 23	Kościół rzymsko-katolicki pw. Matki Boskiej Bolesnej
DKW-36f	ul. Piłsudskiego 5	Silver Screen
DKW-37f	ul. Piłsudskiego 8-14	Budunku usługowe
DKW-38f	ul. Piłsudskiego 15/23	Galeria Łódzka
DKW-39f	ul. Piłsudskiego 100	Urząd Stanu Cywilnego
DKW-40f	ul. Piłsudskiego 157	Miejska Przychodnia Widzew
DKW-41f	ul. Piotrkowska 2	Pomnik Chrystusa Dźwigającego Krzyż
DKW-42f	ul. Piotrkowska 85	Łódzki Klub Biznesu - wnętrze
DKW-43f	ul. Piotrkowska 97	Pub 97 - wnętrze
DKW-44f	ul. Piotrkowska 102	Pub Łódź Kaliska - wnętrze
DKW-45f	ul. Piotrkowska 103/105	Budynek mieszkalny z usługami
DKW-46f	ul. Piotrkowska 106	Kawiarnia „Hort Cafe” - wnętrze
DKW-47f	ul. Piotrkowska 115/119	Budynek mieszkalno-usługowy
DKW-48f	ul. Piotrkowska 130	Galeria „Hand” - wnętrze
DKW-49f	ul. Piotrkowska 181	Księgarnia Ossolineum - wnętrze
DKW-50f	ul. Piotrkowska 282	„Budynek D” Centralnego Muzeum Włókiennictwa - wnętrze
DKW-51f	Plac Reymonta - ul. Piotrkowska	Pomnik Władysława Reymonta
DKW-52f	Plac Wolności 5, 7/8, 10/11	Budynki mieszkalne wielorodzinnej z usługami w parterze

DKW-53f	ul. Pojezierska, al. Włókniarzy	EC3
DKW-54f	Al. Politechniki 3a-9	Osiedle Akademickie PŁ
DKW-55f	Al. Politechniki 6a, ul. Wólczańska 219, 221	Zespół rzeźb (pomników) plenerowych na terenie Kampusu B PŁ
DKW-56f	ul. Pomorska 145	Wydział Fizyki i Informatyki Stosowanej UŁ
DKW-57f	ul. Powstańców Wielkopolskich 3	Miejska Biblioteka Publiczna nr 14
DKW-58f	ul. Północna 47/51	Teatr Muzyczny
DKW-59f	ul. Retkińska 15-23	Zespół domów mieszkalnych szeregowych
DKW-60f	ul. Rewolucji 1905 r. 45 - ul. POW 18/20	Łódzka Drukarnia Dziełowa
DKW-61f	ul. Rokicińska 75	Rzeźba "Dzianina" ("Ser")
DKW-62f	ul. Rzgowska 265-321 - ul. Paradna 36	Dom opieki dla przewlekle chorych
DKW-63f	ul. Rzgowska 265-321 - ul. Paradna 46/48 - ul. Keniżanki 50	Hotel dla matek i personelu szpitala CZMP
DKW-64f	ul. Skargi 12 - ul. Wólczańska 252	Dom handlowy „Motozbyt”
DKW-65f	ul. Sporna 71/73	Kościół św. Elżbiety Węgierskiej
DKW-66f	ul. Stefanowskiego 1/15	Zespół budynków Politechniki Łódzkiej - Wydział Mechaniczny
DKW-67f	ul. Stefanowskiego 2/22	Zespół budynków Politechniki Łódzkiej - Wydział Elektryczny
DKW-68f	ul. Stefanowskiego 4/10	Popiersie Bohdana Stefanowskiego
DKW-69f	ul. Struga 83	Łódzka Drukarnia Akcydensowa
DKW-70f	ul. Studencka 20/24	Ośrodek wypoczynkowo-hotelowy „Prząśniczka”
DKW-71f	ul. Telefoniczna 32	Zajezdnia tramwajowa ET-1 Telefoniczna
DKW-72f	ul. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus, Włókniarzy	Basen pływacki „Start”
DKW-73f	ul. Tkacka 31 a-f	Domy szeregowie
DKW-74f	ul. Traktorowa 170	„Iglotex”
DKW-75f	ul. Wersalska 47	Biurowy budynek
DKW-76f	ul. Więckowskiego 15	Teatr Nowy im. Kazimierza Dejmka w Łodzi
DKW-77f	ul. Wólczańska 55/59	Biurowy budynek
DKW-78f	ul. Zgierska 47	Budynek straży pożarnej
DKW-79f	ul. Zgierska 71	Urząd Stanu Cywilnego Łódź-Bałuty
DKW-80f	ul. Żeligowskiego 22/24	Budynek mieszkalny usługami
DKW-81f	ul. Żeligowskiego 32/34	Dom Chłopa - Biurowiec Samopomoc Chłopska